

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor tanárhoz** (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Tavaszi hírnökei.

„A hajó pedig immár a tengernek közepette vala és a haboktól háborgattaték; mert a szél ellenökbe fú vala.“

Mit keresel te kicsiny sajka a háborgó tengeren, mit kerestek ti gyöngé tanítványok a zúgó viharban?! Egy vihartól felkorbácsolt hullám, s oda vág sajkástól a meredek sziklához, s jaj nektek kik dacolni mertek az elemek böszült haragjával!

De im a hullámhegyek hátán — mint diadalmas vezér paripáján — nyugodtan jár a názárethi Jézus, a szélvihar eláll, hullám lecsendesül, a sajka partot ér, sőt a kétségbeesett evezős bátran követi az Urat a tenger síma tükrén.

Az a hajó, az a sajka te vagy szeretett reformált egyházam, a félénk hajósok, kik a kedvezőtlen szelek ellen oly soká evezünk: mi gyöngé szolgálid, de a ki parancsol a viharban, az ma is, a ki a csüggedő tanítványoknak egykor oda kiáltott a vihar zúgása közt: „Bizzatok, én vagyok, ne féljetek.“

Ott kezdődik a menekülés, mikor az ember felismerte a környező veszélyt, ott kezdődik a szabadítás, mikor a szerencsétlen megkapja a mentő kötelet.

Hol az ok? Azt kérdi a Marosmenti; s megtalálja a multban s a jelen bajaiért a multat vonja kérdőre, mintha az által, hogy a régen eltemetett ref. együletet felássuk sírjából, megszűnnének a bajok.

Hol az ok? Azt feleli erre, hogy vannak hitetlen papok. Hát igaz lehet, hogy akad egykettő, ki a lelkészi fizetést hűtlenül felszedi, s azok körében költi el, kik az egyháznak ellenségei, Krisztus Urunknak ma is üldözői. De mint általánosan felhozható vádat határozóitani vissza kell utasítanunk, mert vannak sokan kik papok

míg a katedrában vannak, de azután megmaradnak lelképásztoroknak. Hanem azért nem baj, hogy felhozta, mert okozhat talán egy kevés örömet az ellentáborban, de legalább felkelti azok lelkiismeretét is, kik a hajóban csendesen alusznak. S ez a kivételes eset megvan ám a Marosmenti által annyi csodálattal említett „általánosan tisztelt katolikus papságnál is“. Én magam is tudok esetet, mikor az igen tisztelt plébánust jól helyben hagyta harangozója, ha nem említünk is olyan esetet, mikor fővárosi lapok szellőztetik a nem épületes dolgokat. De azért egyes kivételekről hímet varni nem igen lehet.

Felismertük már a bajokat eléggé, s a hosszú téli dermedtség után új élet zsongása hallik fülünkbe mindenütt, a tavasz hírnökei megszólalnak.

Az egyházipolitikai törvények megalkotásától mindenké jobbra fordulást vártak, csak az öreg Gergely Károlylyal emeltük fel néha szavunkat, pedig a most felhangzó panaszhangokat némi elégtételnek vehetnénk, ha elégtételnek mondhatnók a statisztika szomorú adatait.

De hát a statisztika nemcsak szomorú adatokat közöl, hanem mutatja a tavasz virágait is, mert mikor építgettek annyi templomot, lelkészlakot, iskolát, mint az utóbbi esztendő alatt.

A bajok forrásait tudjuk, közönyösség, de nemcsak a lelkészek, hanem a mi nagyobb baj volt, egyházi hatóságaink részéről is, a melylyel szemléltük a nazarenismus, baptismus bevonulását, a mikor a feljajduló egyes lelkészek szava visszhangot sem keltett gyűléseinken, sint ut sunt. Most már, hála Istennek, ha nem is a felsőbb hatóság, nem egyházi bíróságaink, de egyesek buzgósága folytán ez is sokat veszített epidemius jellegéből. Hanem ha azt akarjuk, hogy ilyen meglepetések ezután ne ériék egyházunkat, résen kell lennünk, hiveknek egyházunk református

egyházunk krisztusi tanaihoz. A dogmákat értem én, a melyek valamely egyháznak igaz, krisztusi voltát teszik. Hagyjunk fel azokkal a cosmopolita elvekkel, melyek sokszor még kathedrákról is elhangzanak, hogy minden vallás egyforma jó. Nem lehet az, hogy a ki ilyen elveket vall, valamikor lelkesülni tudna vallásáért. Nem így gondolkozott Luther a wormszi birodalmi gyűlésen, nem így gondolkozott Révész Imre, s nem azt hirdették többi nagyjaink érdemdús pályájokon. Az igazság, mely szabadokká tesz, egyféle lehet. Isten törvénye egy, azt nem lehet változtatni. Egy a hit, egy az Úr. Ki ezen az egyen kívül akár faragott képeket, akár olympusi isteneket, akár szűz Máriákat és szenteket imád: pogány az a szó teljes értelmében. A ki a református dogmák helyett előnyt tud adni katolikus hit-tételeknek, nem lehet az jó református soha. De hát kérdem én, melyik hát az a hitcikkelyünk, a melyiket el lehetne, el kellene cserélnünk. Mind oly tiszta, világos az, mint a Krisztus és apostolok szájából elhangzott, s az evangéliom lapjairól sugárzik felénk.

A mi a hitcikkeknek életbe vitelét, a liturgiát illeti, az ellen lehetne talán némelyeknek kifogása, hogy rideg. Hát öntsön bele lelket a lekipásztor, s meglátja, hogy nincs szüksége sem katolikus, sem baptista alakoskodásokra, mert Isten igéje éltet és táplál, melyhez mint üdítő forráshoz seregelní fognak a hivek s nem lesz panasz üres templomokról.

A mi az egyházat, mint testületet illeti, mint emberekből álló intézményt, ennek szervezetében találhatjuk fel tehát csak azt a javítani valót, mely az ecclesia semper reformari debet elvéből kifolyólag jogunk és kötelességünk. A belső élete az egyháznak, mely a hiten a kösziklán épült fel, nem szorúlt tatarozásra. Annak isteni megalkotója erős köveket tett alapjává, a józan ész, a mennyei igazságot, a gondviselés, megváltás, megszentelés erős hitét, melyről a pokol kapui sem képesek azt lemozdítani. Hiába mondanak arról akár Bellármin, akár más nagy hangú jézsuiták, hiába támadnak azt „a strucpolitika tudatlan elnevezői”: be kell látniok az igazságot, hogy a reformáció erő és igazság, mely élteti Anglia, Hollandia s Németország szabadon gondolkozó nemzeteit, felvirágoztatja az Egyesült-Államok, lakatlan pusztaságait, mely reformálta még magát a római pápaságot is. Epour si mouv. S mit tett ezzel szemben a pápai egyház: Kitalálta a spanyol eszimat, máglyákat tud gyújtani, nyomorba vagy az elzüllés posványába sodorja Spanyolországot, anarchia fészkévé teszi Ola z-országot, orgyilkosokat nevel Mexicóban; pénzzel veszteget s vásárolja az elzüllött lelkeket Debrecenben.

Valóban nincs mit félnek kicsinyhitűek! Ezen a ponton egyházunk megdicsőült kormánysa örökdi egyházunk tanai felett.

Hát a külső szervezetben, hogy állunk. Nem szólok én itt a protestáns egyház egyeteméről, csak a magyar református egyháznak bajait vizsgálom. Ez az egyház átélte a Dioclecián, Néró-féle üldözések 300 éves küzdelmeit, s vérrel pecsételt szerződéseit megtépte a vihar s rövid száz esztendő az örökéletű egyház történetében kevés arra, hogy a multak mülasztásait, mindenben kipótolja, romokat felépítse. Hosszu tél volt, de jön a kikelet! Ne féljete! A hajó közelg a biztos rév felé.

De itt nagy munka vár reánk! Autonomiánk, mely református egyházunknak még az alkotmányellenes korszakban erős bástyája volt: a béke csendes éveiben csak elhanyagolt elvé vált. Megtörtént velünk, hogy itt-ott iskoláinkat kicsikarták kezünkből; megtörtént velünk, hogy autonomicus jogaink ellenére „de nobis sine nobis“ törvényeket hoztak, s mi oly együgyűek voltunk, hogy a jobb jövő reményében nagy hangú frázisoknak hitelt adtunk s a dotációcska reménysugara elfeledtette velünk, hogy még nagyobb baj is van a papok szegénységénél, hogy ez csak arról jó, hogy egyházunk nyomoráról kissé elfeledkezzünk.

Mert nem vonom kétségbe, hogy van sok hiány külső életében az egyháznak. Ilyen a szegénység.

De ennek okát nem keresi a „Hol az ok“ szerzője. Karaffa Strassoldó, Szelepcsényi a megmondhatója, hova tűntek, hova lettek a reformált áldozatkészség, az Apaffiak, Bethlenek, Rákócziak, Bocskayak, Turzók áldozatkészségének nemes gyümölcsei. S mikor az új korszak tenger járó csizmákkal itt termett előttünk, csoda-é ha a jerikói uton kirabolva, megsebesülve fekvő reformált egyház nyílt sebeivel nem tud egyszerre mindent alkotni, s ha a nyíltól talált galamb, vagy saskeselyű szikla-fészken ülve varja gyógyulását?!

De már gyógyul, már repülni készül itt vannak a tavasz hirnökei.

Csak ti egyházunk hivatott örei zörgessetek és megnyittatitek. Nézzétek a tavasz hirnökeit, egyházunk érdekeiért buzgón érző Hajnal, Ujfalusi semmiben sem maradnak hátra az elhunyt ösök harcedzett seregétől. Mit jelent ez? Nem a következő tavasz ébredését!

Hát miért szegény egyházunk? Talán nincs meg annyira az áldozatkészség, mint régebben volt a jobb kor (?) fiainál. Hiszen ha nem volna is meg, annak is okát tudnók adni, mert a társadalom, állam mélyen nyul bele az egyháztagok zsebeibe, s a végrehajtók napi díjjára kell, a

mit az oltárra letehetnének! Hanem az esperesi jelentések egész mást mutatnak: százezrek folynak be jótékony célokra, építkezésekre. De talán a gazdálkodásban lehetnénk takarékosabbak.

Az egyházak szegénységének, valljuk meg őszintén, az oka az, hogy míg ezelőt 30 évvel alig volt egy kis egyháznak 1—2 frt adója, ma ott fizetni kell 30—40 frtot, nagyobb egyházakban 500—600 frtot. Hej csak 30—40 frtjával is 60—80,000 frttal fordíthatunk évenként kevesebbet iskoláinkra, mint a régi jó időkben; pedig az állam milyen követelésekkel áll elő!

Ezt a bajt orvosoljátok meg egyházunk nagyjai, ezért zörgessetek! Mert attól nem épül fel az egyház, ha papjainkat, püspökeinket bándériumokkal kísérik, harangzugásokkal üdvözik (pedig talán nem is kálvinistás), hanem igenis, ha az áldozatkészség, hithűség s buzgó isteni szolgálat, erős hit és szeretet lesznek a pásztori botnak legszebb ékkövei s a tavasz hírnökei.

Lévai Mihály.

A megigazulás tanának fejlődése Melanchthon Locijában.

III.

A melanchthoni megigazulástan tehát, mint láttuk, a Loci második kiadásában az igazsá nyilvánításnak, mint az emberen kívül történő isteni bírói működésnek fogalmáig emelkedik. Rámutattunk előbbi közleményünkben arra, hogy a megigazulás subjectiv oldala, az eredeti reformatori hit fogalma milyen átalakulást szenvedett a dogma fejlődésének hatása alatt, de célzatosan elmelöltük a fenti fejlődéssel szükségképen kapcsolatban álló krisztusi elégtételről való tant, mert — és ezt az 1535-iki Loci egyik következtetésének kell tartanunk — e nemű fejtegetéseknek még csak itt-ott felelőleg kezdeteivel találkozhatunk. A reformátornak eszébe sem jutott tüzetesebben meghatározni, hogy mit ért ő imputata justitia vagy justitia donata (C. R. 21. 739., 782. stb.) alatt, legtöbb esetben megelégedett a „propter Christum“ kifejezéssel, a mely kifejezés mindazáltal, el kell ismerni, idegen érdem (v. ö. Herrl. 51.) beszámítását jelenti, melynek alapján lehetővé lesz Isten részéről a feloldó ítélet. És így a manapság orthodoxnak tartott tanoknak fejlődése a Calvin Institutiójával egyidejűleg a Melanchthon Locijának 3 ik korszakába esik. Az előzőknek kiegészítésül összeállítom e nézeteket a C. R. 21-ik kötetében közölt 1559. latin kiadású Loci és a 22-ik kötetben közölt német kiadás alapján.

Osiander fellépése után ugyanis elkerülhetetlen szükségé vált a „propter Christum“ értelmének tüzetesebb meghatározása. Különösen a német Lociban találunk az Osiander-féle tanok határozott elítélése mellett oly helyeket, a melyek nem pusztán igazsá nyilvánításról beszélnek többé, hanem az idegen igazságnak a bűnös javára történő tényleges betudásáról. „Igy hát idegen igazságot öltözünk mi fel . . . Krisztus elfedezi bűneinket az ő igazságával 22., 333, épígy 344. E halandó életben a mi Isten előtti igazságunk, melynek alapján mi Istennel tetszésben vagyunk, a mi Urunk Jézus Krisztusnak igazsága (ibidem). Ha igazságnak az

Isten törvényeivel való tökéletes megegyezést tartjuk úgy mi a törvénnyel megegyezők vagyunk, de azért ne engedjük magunkat Osiander speculatioja által félrevezettetni, mely azt tanítja, hogy mi Istennek bennünk levő lényegi igazsága folytán vagyunk igazak 22. 341. Helytelen ugyanis az olyanféle beszéd: igazságnak azt nevezzük, a mi bennünket helyesen cselekedni kész (e pont az Osiander elleni vitatkozás alkalmával is helytelenített, l. Böhl Rechtf. durch den Glauben 30. l.). Ez a magasztos Istennel való megegyezés az Ur Krisztus engedelmisségén alapszik, melyet Isten mi érettünk elfogad és a mivel mi felövezve vagyunk (22., 340). Ennek az engedelmisségnek az alapján értékel Isten bennünket szentnek és igaznak 22., 317. Az Osiander-féle essentia és qualitas-szal szemben tehát az „actio et passio Christi“ v-n hangsúlyozva. Egyfelől a perfectio christiana: szabadok vagyunk a büntől, Isten haragjától, az örök kárhózzától, a törvény vádolásától, nem függ semmi a mi érdemünktől. Más dolog az ugyanis, a miért mi igazsá, vagyis Istentől elfogadottakká nyilvánítottunk . . . épen mintha a törvénynek eleget tennénk 21. 1039; másfelől határozott elutasítása minden öngazságnak: Osiander azt mondja essentiali justitia . . . Isten azonban nem a belénk átöntött (t. i. essentialiter) szeretet vagy bennünk levő új valami alapján fogad magáévá, hanem az Ur Krisztus engedeimessége és érdeme alapján 22., 377. Jól tudom, — mondja Melanchthon — hogy nincs igaz ember Isten előtt, Istennek fia azonban a saját engedelmisségét mi helyettünk az örökkévaló Atyának felajánlja, mi tehát ő érette, a bűn kiengesztelőjéért, kegyelemből leszünk igazakká 22., 344. Nem bennünk levő igazság alapján vagyunk mi tehát Isten előtt igazak és nem történik semmi belső átváltozás az emberrel, mint Osiander el akarja hitetni velünk 22., 325, 331 stb. Még az újjászületettek sem teljesítik be soha a törvényt . . . őket is a közvetítő Krisztusért tekintti Isten igazak gyanánt 21., 693.

A beszámított, javunkra betudott igazság tehát rajtunk kívül van, nem a donumon, hanem a gratián alapszik. Nemesak Calvinnál, hanem először és főképen Melanchthonnál találjuk az elégtétel tanának eme végső kiélesítését, jóllehet oly önálló fejtegetéseket Krisztus hármas tisztéről nála nem találunk is, mint pl. Calvinál (v. ö. Köstlin Stud. u. Krit. 1868. 442. l.). Egyébiránt az elégtétel tanát az Enarratio Symboli Niceni még bővebben tárgyalja C. R. 23., mint a Loci. Nem egyéb az, mint az egyházi atyák után ismert schema, a mely az 1521-iki Lociból teljesen hiányzik (mysteria divinitatis rectius adoravimus, quam vestigaverimus K. 61), de későbbi vitatkozások az egyházi dogmák közé felvételét szükségessé tették.

Hogy miért kellett Krisztusnak emberré lennie, oka Isten örök tanácsában keresendő 22., 103. Minden törvény engedelmisséget vagy büntetést követel. Az emberek nem hajtották végre ezt az engedelmisséget és így vagy nekik maguknak kellett bűneik folytán elpusztulni, vagy más valakinek megfizetni a büntetés díját a λύτρον-t 21., 1042. Az isteni igazságnak eleget kellett tenni „et tamen oportuit esse aliquam victimam pro nobis, ideo Christus donatus est et factus est hostia, ut propter ipsum certo statuamus, nos placere Patri 21., 733, mert az isteni igazság fel van indulva az emberek bűne ellen . . . és az emberek bűnei ellen való eme rettenetes harag nem is engesztelődött ki egyenértékű megfizetés nélkül, hogy így Isten igazsága megsértve ne legyen 22., 103.

(Vége köv.)

Lencs Géza.

TANÜGY.

Állam. Egyház. Iskola. Teendőkink.

(Folytatás.)

Más dolog a *nevelés*. Krisztus — tehát a tiszta keresztyén alap — erről sem szól. Hanem szól Pál ott, a hol a keresztyénség socialis átalakító befolyását fejtegeti u. m. a fogsági levelekben u. m. Ef. 6, 4.-ben „ti is atyák ne ingereljétek haragra a ti magzatitokat, hanem neveljétek őket az Ur fegyelmeiben és intéseiben“ (Károli hibásan „tudomány“-nak fordítja a *παιδεία*-t). Vagyis a *családi nevelésnek keresztyén szelleműnek kell lennie*. Az atyának kötelessége az, hogy a Krisztus nevében és szellemében vezesse gyermeke nevelését. De — és ezt jól jegyezzük meg — Pál egyedül a család körében látja a nevelést, annvira, hogy még az anyáról sem szól, csupán az atyának ad szabályt, parancsot. Ugyancsak keresztyén szempontból a parallel helyen Kol. 3, 20-ban meg a gyermekeket inti az apostol engedelmességre a szülék iránt. Hogy az apostol itt az emberi socialis élet semmi egyéb alapformáira egyház-községre, államra nem gondol: világos abból, hogy a fogsági levelekben egyáltalában különös részletességgel csaknem *systematicce* fejtegeti a családi viszonyokat, morális kötelességeket, a felhozott helyet Ef. 6, 4-et megelőzőleg pedig a férj és nő közti viszonyt: a házasságot, utána meg a házi úr és házi szolga közötti viszonyt ker. szempontból. Tehát mindenütt a családi körben mozog. A keresztyénség tehát szentesíti a szülék, a család azon természeti jogát és kötelességét, hogy neveljék gyermekeiket és pedig keresztyén szellemben. A gyermekek nevelése tehát természeti és keresztyéni kötelessége és joga a szüléknek, míg a tanítás (de csak a keresztyén valláserkölcstanítása) a tanítványközség keresztyéni kötelessége és joga. De hogyha eképen a nevelés a szülék, a valláserkölcstanítás meg az egyház-község jussa: az a kérdés, hogy hát a világi tudományok tanítása kinek a feladata? Jézus és a szentirók ezt kihagyták a számításból, a mi nem azt mutatja, hogy elfeledkeztek róla, hanem azt, hogy közönyösnek tartották, az idők és viszonyok fejleményére bízták. Az egyház-községnek tehát csak történeti joga lehet a világi tudományok tanításához. Hát vajjon az államnak nincs-e kizárólagos joga az oktatáshoz, neveléshez s általában mi az állam feladat-köre? Ezt pro et contra kötettszámra lehet vitatni, vitatják is. Van, a ki az állam céljának, jogának nyilvánítja az oktatást, nevelést is p. o. Széchenyi, a ki szerint „a lakosok testi és lelki szebbítése, im ez és csak ez lehet a kormányoknak legfőbb feladata. Minden mellékes tekintet a főcél által háttérbe szorítottatik. És ha ez igaz — és én ezt tökéletes igaznak tartom — jóllehet tán egy országlás sincs, melynek programja bona fide és egyszerűen csak ez volna, ugyan mily színben jelenik meg mindazon sophisma, mely majd a jószívűség, majd az európai aequilibrium, majd a nemzeti méltóság és fény, majd a politikai szükség lárvája és maskarája alatt esúszik vajmi sok kormányi fogásokba és általános eljárásba.“¹ Igaz, hogy Széchenyi nem fejtegeti itt részletesebben, hogy az állam mi úton ér el e célját? De gondolatmenetéből olyanforma tűnik ki, hogy a lakosok testi lelki szebbítése — a mi meglehetősen tág fogalom s a nevelést-oktatást is felöleli a többek között — az állam feladata, joga, csak a célt eszközzé ne szállítsa le, hatalmi kérdést ne csináljon belőle. Van,

¹ Széchenyi: Önismeret 195 l.

a ki kereken tagadja e jogot s az állam célját sokkal szűkebbre vonja össze p. o. Eötvös, a ki szerint az államnak nincs joga az oktatáshoz, neveléshez, mert az állami oktatás-nevelés hatalmi kérdéssé válik az állam kezében.¹ S igaza is van. Az oktatás-nevelés kérdését legelső sorban hatalmi kérdésnek tekinti bármiféle socialis formája az emberiségnek, legyen az állam, legyen az egyház, már akár nyiltan, akár be nem vallott módon. És ez természetes. Szerintem különben azon vitatkozni, hogy van-e az államnak joga az oktatáshoz-neveléshez, ad infinitum lehet, de meglehetősen meddő és felesleges dolog, mert olyanformán talál járni a nevelés-oktatásügy, mint a Széchenyi tudógyuladásos betege, a kihez két orvost hívtak. Az egyik azonnali érvágást indikált, különben azon ali halált jövendölt, míg a másik ép ellenkezőt: teljes nyugalmat javalt mert az érvágás meggyilkolná a beteget, a mely dilemma a beteget meglehetősen kedélytelen állapotba juttatta, nemkülönben környezetét is, míg végre a szent természet könyörült meg a pátienszen, elindítván az orra vérét s talpra állítván a pátienszt. A mikor aztán az érvágó celebritás magának vindikálta az igazságot, mert a természet is vérét vette a betegnek; míg az ér nem vágó doktor azt mondá, hogy a szent természet útját zavarni halált okozott volna, mert az volt a fő, hogy a vér ne karján, hanem az orrán jöjjön ki. A mely „si non e vero ben trovato“-féle történetből ez a morál: legjobb, ha olyan életrendszert követsz, hogy efféle dilemmába és celebritások kezére ne kerülj.

Szerintem az egész kérdés történeti kérdés. A nevelés-oktatás joga *történeti* jogon azé, a kié. Ha az illető tulajdonos védelmezi, a meddig teheti: jól teszi. Ezt hozza magával a tisztesség, a becsület, nagyon sokszor az érdekek.

Annai azonban megint bizonyos, hogy az állam előtt nem lehet közönyös, hogy lakosai miféle nézeteket vallanak s ekkép jussát tartja ahhoz, hogy beleszóljon a nevelésbe, oktatásba. Az állam e joga azonban ott, a hol a történeti jog az egyházé, csak precarius lehet és éppen ez az eset a mi hazánkban az állam és egyház közti viszonyra nézve, ha csak egy futó tekintetet vetünk is a történetre. Az is igaz, hogy az állam, mint az emberiség feldicsőülésének, tökéletesedésének egyik erős organuma, az iránt sem lehet közönyös, hogy polgárainak egy jó része a socialis viszonyok miatt buta marad-e vagy sem, mert a butaság époly bőven ontja az emberiség feldicsőülésének ellenségeit, mint a büzhödt mocsár a falánk bacillusokat és ha bármiféle socialis forma, a szülék bármi fajta társulása, legyen az világi vagy egyházi község, akarva vagy nem akarva, anyagi vagy szellemi vagy erkölcsi deficit miatt nem elegendő a terjedő butaságot oszlatni: az államnak saját és az emberiség érdekében *kötelessége* minden telhetőt megtenni az oktatás és nevelés érdekében. Már most sincerizáljunk egy kicsit, hogy is áll a mi szénánk? Hogy nem a legjobb rendben van, kétségkívül mutatja az, hogy az állam zsebéhez nyultunk nemcsak korpótlékért (a mit elvégre is az állam főzött, tehát egye is meg), hanem lelkészi fizetés-pótlásért is, a mit azonban már mi is főztünk, vagy segítettünk főzni, a mi részünkről precarius dolog, vagyis jól magyarául: két vége van a botnak, a mint alább ki fog tűnni. Ha az állam helyesen ismerte volna kötelességét az egyház pedig nem félt már eddig sem iskolái számára államsegélyeket fogadni el: miért nem kérte az egyház azokat a segélyeket, a miket a lelkészeknek kért, az iskolái számára? Így segítve lett volna, ad tantam sitim,

¹ Eötvös J. A XIX-ik század uralkodó eszméinek befolyása az álladalomra. 222 kk. 1.

ha kevésbé az iskolákon s az iskola gyeplőszára az egyház markában maradt volna, e mellett az egyház lelkészeit az így felszabadult saját pénzerejével gyámolíthatta volna. Így csak az egyik kezünket adtuk volna oda az államnak s a másik szabadon maradt volna. Amúgy mind a kettőt odaadjuk s elmondhatjuk majd ama quiproquot: törököt fogtam, de viszen. No de nem ismétlem, a mit már más alkalommal elmondtam. És ha a protestáns egyház azzal dicsekedik, hogy az első keresztyénséghez igyekszik visszatérni, a mennyire a mai socialis viszonyok engedik: miért nem tette meg arrafelé a lépést most is, holott módjában lett volna közelebb hozni a valósuláshoz azt az öskeresztyén állapotot, a midőn, ha már e világon kellett élnie akkor is, de minden világi hatalom nexusától tisztán tartotta magát az egyházközség, azon az egyen kívül, hogy: adjátok meg a császárnak, a mi a császáré. Miért lépett ettől a tisztaságtól ismét távolabb egy lépéssel. „Nem e világból valók vagytok, hanem én választottalak titeket e világ közül”.¹ „Nem e világból valók, miképen hogy én is nem e világból való vagyok. Nem kérek, hogy e világból kivegyed őket, hanem hogy megőrizd őket a gonosztól. Nem e világból valók, miképen én is nem e világból való vagyok. Szenteld meg őket a te igazsággal, a te beszéded igazság. Miképen engemet elküldöttél e világra, én is elküldöttem őket e világra. És én érették szentelem meg magamat, hogy ők is szenteltettek legyenek valóban”.² Ezt Jézus mondotta. És pedig tanítványai előtt mondotta, a kiket azért választott ki e világból, hogy a merő földi gondolkozású világnak is mutassák meg a kivezető utat a világból. A tanítványoknak, bár e világban kell maradni tanítói tisztok betöltésére, de *erkölcsi köteleességek* megőrizni és el nem törölni azt a határvonalat, a melyet Jézus a tanítványok közt és a világ közt vont. Akár Reussal és Weissal személynak, akár Godetval életkörnek magyarázzuk az *ἐκ τοῦ ποινοῦ*-t (a gonosztól vers. 15-ben) egyformán rossz az, a mi a világban van s a miért a világtól őrizkedni kell a tanítványközségnek és nemcsak a kegyes égre bízni az őrizést. Jézus a szentség életkörébe vezette a tanítványközséget s annak nemcsak meg kell abban maradni, nemcsak nem szabad nekik a világba visszatérni (14—16. v.), hanem új életkörükben a szentségben előre is kell menni, meg is kell szilárdulni (17—19. v.). Jézus küldetése egyúttal övéié is és az ő szentségének az övéiének kell lenni, mert a tanítványközség küldetése Jézus küldetésének folytatása. Ezért kell őket megszentelni (18—19. v.). A ki a *szent* szónak (קדש) bibliai alapértelmét ismeri (= 1. elkülönített, elválasztott; 2. a közönséges használatától elkülönített. L. Cs. B. Templomi Beszédék 183 kk. I. Oehler. Theol. d. a. Test. 164. k. I. W. Gesenius: Hebräisches und aramäisches Handwörterbuch über das alte Test. 1890. 738. kk. I.), az rögtön tisztában van Jézus gondolataival, elveivel, a melyeket e helyen kijelent, a melyeket semmiféle furfanggal nem lehet és nem szabad megkerülni. És akár Chrysostomus, akár Meyer és Reuss, akár Weiss, akár Lange, akár Erasmus és Kálvin szerint értelmezzük a *ἀγιασέν*-t (megszentelni szót a 17. és 19. v. ben): az árnyalatok mind amaz alapjelentés kerékvágásában mozognak. De ha a legtermészetesebb, legégszerűbb értelmet: az Erasmus és Kálvin értelmét fogadjuk el (*ἀγιασέν* = valamit a közönséges használatától elvonni, v. ö. Gesenius id. m. 738. l.), ez világoosságot áraszt

¹ In. 15, 19.

² In. 17, 14—19.

Jézus gondolataira, a melyek is ezek: Jézus szentsége folytonosan fokozódott e földön (megszentelte magát) olyanformán, hogy bár emberi természettel, hajlamokkal, rokon- és ellenszenvekkel bírt, mint mi, de ezeket akár negative, akár positive az ő hivatásának: az Atya akaratának áldozta (lásd a kísértővel való jeleneteit, a getsemáncheli gyötrődését), sőt magára vállalta a legnagyobb áldozatot: a halált is, a mely isteni szentsége tetőpontja (Zsid. 5, 8. 9. „jöllehet fiu volna; azokból, a melyeket szenvedett, megtanulta az engedelmisséget. És tökéletessé levén, örök idvesség szerzője lett mindennekre nézve, a kik neki engedelmeskednek.”). És mivel Jézus hivatása a tanítványok hivatása is (18. v.), azért e végből Jézus megszentelődését a tanítványok tegyük magokévé (19. v. b.), mert *érettök* szentelte meg magát Jézus (19. v. a.). *Es ez a keresztyén lelkitanítói tiszt*: hogy a tanítványok is szenteljék meg életüket, életöknek minden socialis formáját, legyen az egyéni, családi, polgári életforma. Tiszte ez minden embernek, minden keresztyénnek, de különösen tiszte a lelki tanítónak, a kinek kötelessége a Jézus életének, munkájának folytatását mutatni fel a világ előtt, hogy a világ is megszentelődjék. Ezért hangsúlyozza Jézus kétszer is, hogy az ő tanítványai nem e világból valók, miként Ő maga sem az (14. v., 16. v.). Tehát kötelességük 1 a világtól elkülönített voltuk = szentségük jellemének minden úton-módon való fentartása. Kötelességük, hogy Jézushoz hasonlóan lemondjanak minden önző, bár jogos kényelemről, önző tekintetekről, az édes énről (negatív oldal) és 2. minden erejükkel, képességeikkel folytassák Jézus művét: az ember-világ megváltását (positív oldal). Tehát kötelességük nem csupán annyi, hogy a szentségben, a világtól különböző jellemben megmaradjanak, hanem a szentségben fokozatosan előbb-előbb haladjanak, mint Jézus, a ki eképen szentelte meg magát érettök (v. 19.). Hogy ez miképen megy végbe, azt megmondja nekik Jézus (= Isten) beszéde a Jézus ajkain. Egyedül ez a feltétlen igaz beszéd, maga az igazság (v. 17.). Minden más emberi beszéd, okoskodás csak füst és pára a Jézus beszédével szemben. Ez a beszéd a tanítványközség s kivált a lelkitanítók megszentelésének eszköze, a mint a Jézus imádsága mondja: „Szenteld meg őket a Te igazsággal. A Te beszéded igazság.” De ez az imádság még imádságnál is több. Az Úr végakarata, végrendelete ez. Az egyszülött Fiú végrendeletét teszi itt le Atyja kezébe. Az egyszülött Fiú soha sem szól így egyébűt Atyjához: „*akarom*”. Ő mindig csak kér. Egyedül ezen u. n. főpapi imádságában ez egyetlenegyszer hagyta el ajkát e szó: „Atyám! a kiket nékem adtál, *akarom*, hogy a hol én vagyok: azok is én velem legyenek!” (24. v.). E végrendelet szavai — mivel azokat Idvezítőnk életének egyik legünnepélyesebb, legmeghatóbb pontján mondotta, a hol nem egy korszakról beszél, hanem az örökkévalóságról a parte ante és a parte post — különösen *feltétlen* tiszteletet parancsolnak!

Csánki Benjámin.

(Folyt. köv.)

KÖZÉLETÜNK.

Lelkészi könyvtárak szervezése.

A tiszánineni ev. ref. egyházkerület múlt 1898 évi szept. havában Jánosiban tartott közgyűlésében a sárospataki főiskola igazgató tanácsának indítványára elhatározta a lelkeszi könyvtárak felállítását. Ezen könyv-

tárakról szóló szabályrendelet javaslata fekszik előttünk indokolásával együtt. Általános elvi indokul a *lelkészek képzése* van megnevezve „mert kell — úgymond az indokolás — hogy azokat, a kik mindenfelől harcra és tusára vannak kihíva, erősítsük legalább egy ponton, megadva nekik, a mennyire lehetséges, a lelkiek fegyverzetét. Kell, hogy ne csak követeljük tőlük a belterjesebb, hatályosabb lelkipásztori működést, hanem eme munkához adjuk meg nekik a segédeszközöket is.“ Ez indokolást az utolsó betűig aláírjuk s a tiszáninneri kerület határozatát, mely régi óhajtást valósít meg, úgy üdvözöljük, mint követendő példát. Lapunkban is többször esett már szó a parókiális könyvtárak szervezéséről s most, hogy e tekintetben egy kidolgozott szabályrendelet áll rendelkezésünkre, az egészet tájékoztatás, s hozzájárulás végett szívesen közöljük, annyival inkább, mert a javaslatkészítő sárospataki főisk. igazgató tanács felhivatni kívánja a többi egyházkerületeket is, hogy saját hatáskörünkben hasonlóan intézkedjenek.

Szabályrendelet a lelkészi könyvtárakról.

1. A lelkészi könyvtárak létesítése minden egyháznak köteleességévé tétetik; ennél fogva a lelkészlakon vagy megfelelő helyen az egyházak viszonyaihoz képest egy kisebb vagy nagyobb, de e célnak mindenestre megfelelő könyvszekrény állítandó be ezen felirással: „ . . . . i ev. ref. egyház lelkészi könyvtára “

2. A lelkészi könyvtárak feladata az, hogy a vallás-és egyháztudomány körébe eső s a lelkészek önműveléséhez szükséges, maradandó értékű könyvek minden lelkész részére biztosítsanak; ebből folyólag ezen könyvtárakba csak oly művek vehetők fel, a melyeknek fölvételét az egyházkerület megrendelte, vagy az illetékes lelkész és egyház kérelmére megengedte.

3. A lelkészi könyvtárak felállításáról az egyházak tartozván gondoskodni, e végből bizonyos, csekélyebb összeget, legalább 5 frtot minden évi költség-előirányzatukba kötelesek fölvenni és hogyha ezen összeg abban az évben fel nem használtatnék is, az, mint könyvtári alap a kitűzött célra tovább kezelendő. A lelkészi könyvtárak részére a költség-előirányzatba fölvett összeg csak az egyházak rendes jövedelmének terhére írható elő; fedezhető az közadakozásból, vagy egyesek ajánlatából is, csupán e célra külön kirótt egyházközségi adóból nem.

4. Miután a lelkészi könyvtárak felállítását közegyházi érdek teszi szükségessé, abban az esetben ha az egyes egyházak sem rendes jövedelmekből, sem a 3. §-ban említett más módokon nem volnának képesek a könyvtári szükségletet fedezni, az e végből szükséges összegért indokolt folyamodást nyújthatnak be az egyházmegyéhez, a mely a kért összeget az e célra felhasználható segélyalapjaiból megadni köteles; ha azonban erre az egyházmegye sem volna képes, ugyanaz a segélyezés meg nem adatását indokolva, az illető kérvényeket az egyházkerülethez terjeszti fel, a midőn a kerület fog gondoskodni a hiánylatoknak közsegély útján leendő fedezéséről. Az egyházmegyei vagy egyházkerületi segély csak az egyházkerület által megszerzett rendelt könyvek megvételére vehető igénybe.

5. A lelkészi könyvtárak állagáról egy, az egyházkerület által minden egyház részére kiadott törzskönyv vezetetik, a melybe a megszabott rovatok szerint minden megszerzett és bekötött könyv pontosan bejegyzendő. Ezen törzskönyv a könyvtárban helyeztetik el és az egyházlátogatóság által minden évben megvizsgáltatik és aláíratik. Minden könyv címlapján feljegyzendő

„ . . . i egyház lelkészi könyvtára “ — s a lelkészi hivatal pecsétje ráütendő.

6. A lelkészi könyvtárak gondozása és megőrzése a lelkészeknek szigorú kötelessége, megjegyeztetvén, hogy ezekből, mint nem közkönyvtárakból, idegeneknek használat végett könyvek ki nem adhatók s azoknak esetleges használata a lelkész felelőssége mellett csupán a lelkészlakon engedhető meg.

7. Lelkész-változás esetén a könyvtárnak megvizsgálása és az új lelkésznek átadása az egyházmegyei hatóság kötelessége; az átadás és átvétel a törzskönyvben az illetők aláírásával hitelesítendő, a midőn az esetleges hiányokról az előbbi lelkész, vagy a lelkész halála esetén az ellenőrzés elmulasztók szavatolni s a hiányt pótolni kötelesek.

8. A lelkészi könyvtárak megalapítása és szervezése következőképen rendeltetik el:

a) Minden egyház presbytériuma azonnal gondoskodik egy alkalmas könyvszekrény készítéséről és ennek költségét legfeljebb 2 év terhére előirányozza. Ezen első költség, mint oly nagy fontosságú alapítás kezdete, a hívek buzgóságára s egyházi nagy érdekeinkre való hivatkozással, igen hihetőleg még a legkisebb egyházakban is a szerényebb igényéhez képest be lesz szerezhető; ha azonban valamely egyházban akár részben, akár egészben nem volna előállítható ezen első, szükséges fedezeti összeg sem, úgy az ilyen egyház a 7. §-ban említett módon a segélyezésért fog folyamodni, a minél fogva a könyvszekrények 2 év lefolyása alatt mindenestre föl fognak állíttatni.

b) 2 év múlva a könyvszekrények felállítása után a következő könyvek lesznek első sorban a lelkészi könyvtárak részére megszerzendők:

Ezen könyvek első alapját fogják képezni a lelkészi könyvtáraknak és a következő 3 év folyamata alatt minden lelkészi könyvtár számára megszerzendők lesznek. Ezeknek megszerzésénél igénybe vehető az egyes vagyonosabb és lelkesebb egyháztagok ajándékozása is, a mely eset az ajándékozott könyvekben feljegyzendő; azonban, ha mégis volnának egyházak, a melyek önjövedelméből és saját körükben nem volnának képesek az említett könyveket 3 év alatt megszerezni, ezeknek viszont a 7. §-ban jelzett módon fog megadni a közsegély.

c) A könyvtári törzskönyv az egyházkerület által ingyen adatik minden egyháznak.

Ezen törzskönyvbe a szabályrendelet is beiktatandó.

9. Az alapítás és szervezés 5 évének eltelté után az egyházkerület időnként fogja megállapítani a megszerzendő könyveket oly módon, hogy egy-egy év terhére 5 frtnál nagyobb összeg ne essék s ha valamely munkának magasabb ára volna, annak megszerzési ára több év terhére osztassék fel, annál is inkább mert minden évben úgysem fognak megjelenni oly maradandó értékű könyvek, melyek a lelkészi könyvtárakban helyet foglalhassanak.

10. A lelkészi könyvtárakba fölveendő, avagy fölvehető könyvek felett a püspök elnöklelte alatt kiküldött szakbizottság javallata alapján az egyházkerületi közgyűlés határoz.

Egyházi szabályok a buji ev. ref. egyházban.

Kegyelem és békeség mindnyájunknak a mi Atyánktól Istenünktől, ki szeretett minket és adta az ő szent fiát váltságul mi értünk!

Jóllehet a szentírásban és a mi magyarországi ev. ref. egyházunk törvényeiben meg vagyunk írva, hogy

Krisztus igaz követői miként viseljék magukat e múlandó földi életben, hogy mind Istennek, mind a jó embereknek tetsző életet éljenek, mindazonáltal, mivelhogy nem minden egyháztagnak ismeri és ismerheti az egyházi törvényeket részletesen s így nem tudja életét ahhoz alkalmazni, tetszett a mi buji. ev. ref. gyülekezetünknek, mindnyájunk okulására és hasznára, az alábbi szabályokat megállapítani, hogy azokat megtartván az egyház tagjai, mindenek ékesen és jó renddel történjenek.

I. Az egyháztagokról.

Az egyháztagnak kötelességei elő vannak számlálva a Bibliában és egyházi törvényeinkben (14—20. §§-ok). Ezek alapján állapítjuk meg a következőket:

Mivel a keresztyén ember lelkét az Isten igéje növeli és vezérli minden jóra, szükséges, hogy az Isten igéjét szorgalmasan, buzgón hallgassuk, a templomot gyakoroljuk.

Különösen vasárnapokon köteles a keresztyén ember, minden földi munkától megszűnve az Isten szent igéjének hallgatása végett templomba járni. Ki ezt nyomós ok nélkül elmulasztja, kötelesek a presbyterek figyelmeztetni, keresztyéni jóindulattal, minek, ha kellő foganatja nem lenne, első sorban a lelkész magához hivatja, lelkére beszél, ennek sikertelensége esetén a presbyteri gyűlés elé idéztetik s ha ennek dacára is megkeményitene szívet, tőle az egyház minden javai megvonatnak.

A templomi magaviseletre nézve jónak látjuk, hogy minden egyháztagnak egyenesen a templomba menjen s az ajtó előtt megállások, csoportosulások ne történjenek, hanem kiki helyére ülven, buzgóságban és keresztyéni alázatosságban imádja az Urat.

A ki templomban rendetlenkedik s ez által az istentiszteletet zavarja, első ízben a lelkész által, második ízben a presbyteri gyűlés előtt megintetik s ha kellő foganatja nem lenne, a templomból több-kevesebb időre kitiltatik s ha mégsem térne jó útra, tőle az egyház minden javai megvonatnak.

Az úri szent vacsora az Isten hozzánk való szerelmének látható bizonyága lévén, minden jó lélek szent tisztelettel vágyva-vágyik az örökéletnek eme tiszta forrásához. A ki ok nélkül elhanyagolja, bizonyára nem becsüli a Krisztus testét és vérét s aluszik benne az Istennek lelke. A presbyterium kötelessége az ilyen aluszékony lelket ébresztgetni, figyelmeztetni, először csak magánosan, négy szem közt, ennek sikertelensége esetén a lelkész elébe hivatandó s ha ennek sem lenne foganatja, a presbyteri gyűlés elé hívassék minden személyválogatás nélkül s ha ilyen jóindulatú buzdítások, figyelmeztetések rá nézve hatástalanok maradnának, tőle minden egyházi javak megvonatnak.

Urvacsorázás alkalmával annak végeztéig, tartozik mindenki a templomban benmaradni, hogy a rendetlen jövé-menés a buzgóságot ne zavarja.

A templomi karba csak az iskolás gyermekek járhatnak s a ki már az ismétlődő iskolát is bevégezte, a karba nem járhat.

Óhajtjuk és kívánjuk, hogy gyülekezetünknek minden tagja kellő szerénységgel, alázattal, egyszerű öltözettel és ne feltűnő bolondos cifrázkodással járjon az Ur házába, hogy ne embereknek tetszésére nézzen, hanem Istennek, ki nem a ruházkodást, hanem a szíveket és veséket vizsgálja.

II. A családi életéről.

A keresztyén szeretet fészke: a család. A keresztyén embernek mindenkit kell szeretni az Isten törvénye

szerint, de legfőképpen az ő családját, kik mindnyájan egyek test és lélek szerint.

A kik vadházasságban élnek, vagy polgári egybekelésüket az Ur előtt is meg nem szentelik, nem tartoznak mi közénk, az ilyenekről nem beszélünk, mert az ilyenek a Krisztus nyájának nem tagjai.

Szólunk azokról, kik bármely okból viszálykodásban élnek s e miatt nyomorognak. Az ilyeneket szeretettel figyelmeztesse a lelkész első sorban, aztán a presbyterium oldozgassa a gonosz köteleiből az Isten gyermekeinek erkölcsi szabadságára. De ha foganatja nem volna s a tisztességes keresztyén élet botránkoztatására tovább is zavarognának, úgy tekintetnek, mint a gyülekezettől elszakadt pogányok s tőlök minden egyházi javak megvonatnak.

Egyházunk azon tagjai, kik vegyes házasságra lépnek más vallású atyáknkfiaival, ha előre eligérik, eladják mintegy születendő gyermekeiket s ez által lábbal gázolják saját vallásukat, gyülekezetünkhöz nem tartozóknak tekintetnek s velök minden vallásos összeköttetést megszakítunk és őket semmiféle egyházi javainkban nem részesítjük.

Kötelessége minden családnak gyermekeit iskolába járattatni a törvény által is megszabott időben. A mely szüle gyermekét az iskolától elvonja, Istentől is elvonja s azért megérdemli a legnagyobb büntetést.

Ha a mi egyházunkban — a mitől Isten őrizzen — ily szívtelen szülék tapasztaltatnának, presbyterium elé hivatandók s ha ennek kellő foganatja nem lenne, egyházunk tagjai közé nem számláltatnak.

III. Az egyháztanácsról.

1. A ki az egyházban gondnoki vagy presbyteri tisztséget visel, koresmába semmiféle alkalommal mennie nem illik és nem szabad. Köteleztetik úgy a gondnok, mint az egyes presbyterek, hogy a mint hivatalukat elfoglalják, saját kezök aláírásával megerősítik ezen elhatározásunkat és a ki ennek alá nem ír, az sem gondnok, sem presbyter nem lehet. Ha pedig a ki aláír és mégis koresmába menne, először egyháztanácsgyűlésben figyelmeztetve lesz aláírt kötelezettségére s ha ennek foganatja nem lenne, hivatalát azonnal elveszti s az egyházközség helyette másat választ.

2. Az egyháztanács tagjai egymás iránt szeretettel, bizalommal tartoznak viseltetni, egymás jó hírét, becsületét megőrizni és védelmezni. A ki pedig presbyter társa ellen bármely rosz hirt költ, gyanúsítást terjeszt s kitűnik, hogy a gyanúsítás alaptalan, az ilyen háborúságot terjesztő presbyter vagy gondnok hivatalától azonnal megfosztatik s helyette a gyülekezet mást választ.

3. Az egyháztanács tagjai, az evangéliom és egyházi törvények értelmében, a gyülekezet előtt jó például állani köteleztetvén, minthogy a vallásos életnek központja a templomi istentisztelet, kötelezik magukat, hogy az Ur házában minden alkalommal, különösen vasár- és ünnepnapokon, buzgón gyakorolják családjokkal együtt s a legszükségesebb ok nélkül a templomból el nem maradnak, sőt kötelezik magukat arra is, hogy többi hitrokonaikat is buzdítják a templomi gyakorlatokra s előttök szóval és tettel jó például állanak.

4. Az egyházi pénzek kezelésére nézve egyszersmindenkorra kimondatik, a mint már több alkalommal el is határozott, s a törvény is elrendeli, hogy a gondnok egyházi pénzt magánál soha nem tarthat. Mindeneke őt az alapítványi pénzek elkülönítendőik az elkölthető pénzeketől és a „Buj községi hitelszövetkezet“ 2 drb. betéti könyvecskéjén kezelendők. A betéti

könyvek az egyház ládájában, a lelkész felügyelete alatt állanak, de az egyház nevére vannak kiállítva. A mint a gondnok kezéhez egyházi pénzt fizetnek, köteles azonnal a lelkésznek tudtára adni tőle a könyvecskét elkérni s a melyik könyvre tartozik a pénz, arra a könyvre betenni. Alapítványi pénz csak addig van a szövetkezeti pénztárban, míg biztos kivevő nem akad, a midőn a meghatározott módon kiadandó.

5. Kölesőnpénzt első sorban csak egyháztagnak kaphat, még pedig oly formán, hogy többek között mindig annak lesz előnye, ki józan, munkás életet él. Sőt határozottan kimondatik, hogy könnyelmű, koresmaszerető embernek kölesőn nem adatik.

Kölesőnt csak két biztos kezes mellett lehet felvenni, 100 frtig betáblázás nélkül is; kivételes esetekben a presbyterium 200 frtig is adhat betáblázás nélkül kölesőnt. Azonban kimondatik az is, hogy a kötvény alá a felvevőnek felesége is köteles aláírni mindig; valamint ha az egyháztanács szükségét látja, a 100 frton aluli kölesőnt is betábláztathatja és pedig mindig a kölesőnző költségére.

Az egyháztanács tagjai kezesek nem lehetnek.

Az egyháztanács tagjai a kölesőntöke után 7°/_o-ot, mások azonban 8°/_o-ot fizetnek.

Az egyháztanácsnak jogában áll bárkinek kölesőntét 3 havi felmondással, bevenni. A ki pedig évi kamatját a maga idejében, mindig Január 15-ik nagjáiig, megintés dacára sem fizetné be, az olyan adósnak tőkéje okvetlen felmondatik s per útján is behajtandó.

IV. Az egyházi javakról.

A Krisztus egyháza örökéletű lelki kicsekre törekszik; melyeket a rozsdá nem fog, a lopók ki nem ásnak és el nem lopnak.

Az egyház az ő tagjait, azonnal karjaiba veszi, a mint a világba lépnek. A kerészttség által a Krisztus testvére lesz a gyermek s ettől fogva, míg a földbe nem tér, a vallásból táplálja lelkét, szivét; az egyháztól veszi a sziv tiszta szeretetét, a tudományt, a lelki erőt, a bátoritást, az együvé tartozandóság segítő érzetét, hitet, reményt és türelmet a bajokban, böles mérsékletet és alázatosságot az örömeiben, örökéletet a föld porában is. Szóval, a mi az embert igazán nemesíti és boldogítja, életben és halálban egyaránt, csak az egyház, csak a vallás adhatja meg tagjainak. S a kik ilyen vallásos lelki jókban nem részesülnek, mint számtalan példa is igazolja, azok elvadulnak, mint a műveletlen föld.

De e földi testben földi áldásokat is adhat az egyház tagjainak és segítheti őket testi szükségükben is.

Általánosan kimondjuk azért, hogy egyházunk javaiiban első sorban, az egyház tagjait részesítjük, az apostol ama tanácsa szerint is: mindenkiel jót tegyetek, kiváltképen pedig hitetek sorsosival.

Az egyház ingatlanait, akár haszonbérbe, akár felébe vagy harmadába, az egyház tőkepénzeit kölesőnként, egyházunk tagjai vehetik ki első sorban.

Ha pedig valamely egyháztagnak rosz útra tér s e rosz úton megmarad, tőle akár földhaszon, akár pénz-tőke visszavéttetik.

Végezetre pedig az egyház minden tagjai kötelesek kész szívvvel engedelmeskedni az egyház törvényes előjáróságának, a presbyteriumnak s az egyház és iskola javára célzó minden rendelkezéseit teljesíteni, szeretettel szolgálván az anyaszentegyháznak, mint jó fiak édes anyjoknak.

A ki pedig az egyházi törvényeknek nem enged, az a hitet megtagadta, és olyan lett, mint a pogány.

Ezért mondja Pál apostol: „*Hagyjuk pedig nektek atyámfiai, a mi Urunk Jézus Krisztus neve által, hogy megvonjátok magatokat minden atyafítól, a ki rendetlenül viseli magát és nem az igaz tudomány szerint*“ (Tessal. III: 6.).

Ezen „*Egyházi szabályok*“ az egyháztanácsnak 1898 dec. 6., 9. és 15-én tartott gyűlésében általánosságban és részleteiben megvitattván, az itt közölt alakban elfogadtattak s az egyház közgyűlése elé terjesztetni határozattak, azon megjegyzéssel, hogy ha a közgyűlés is elfogadja, végmegerősítés végett a nagytiszteletű esperes úrhoz is felterjesztessék s ha ott is megerősítették, 200 példányban kinyomassék s a gyűlékezett minden felnőtt tagjának 1—1 példány átadatik, szemelött tartás végett.

Az egyház közgyűlésében, 1898. év december hó 27-ik napján, általánosságban és részleteiben felolvasatott, megmagyaráztatott s mindenben helybenhagyatott s végmegerősítés végett nagytiszteletű esperes úrhoz felterjesztetni határozattott.

Kelt Bujon, 1899 január hó 23-án.

Jegyzette:

<i>Fejes Sámuel,</i>	<i>Terhes Sámuel,</i>	<i>Andrásy Kálmán,</i>
presb. jegyző.	algondnok.	ev. ref. lelkész.

Megerősitem. N.-Kálló, 1899 jan. 31. *Görömbei Péter,* esperes.

Ezen egyházi szabályzat közlését s Lapunk útján nyilvánosságra hozatalát esperesünk is ajánlván, mint a többször hangoztatott egyházi fegyelmi szabályoknak mintegy próba-formáját, a tisztelt olvasók ítéletére bocsátom.

Buj. 1899 febr. 14.

Andrásy Kálmán,
lelkész.

K Ü L F Ö L D.

Mily összegeket áldoznak az amerikai prot. vallásfelekezetek bel- és külföldi missiókra?

Nemrégiben egy nagyon érdekes angol vallásos folyóirat jutott hozzám. Ennek a czime: „*Outlook*“ és egy newy-jerseybeli prot. lelkész szerkesztésében jelenik meg félhavonként, elég változatos tartalommal. A lap főként a prot. missiók ügyét szolgálja particularis felekezeti érdekeken felül álló őszinte buzgalommal. A lap egyik munkatársa gondos tabellázatot készített a különböző amerikai prot. vallásfelekezetek missiói munkálkodásáról az elmúlt tíz évről visszamenőleg. Nagyon érdekes e kimutatás minden tekintetben. Az Evangelium minden igaz barátjának örvendeznie kell szivében, lelkében, mikor azokat a fölemelő adatokat olvassa, melyek e számbelileg is hatalmas, vagyonban is gazdag amerikai prot. nép mély vallásos érzületéről a missiói munkálkodás szent ügye iránt való érzékéről tesznek hangosan kiáltó tanubizonyságot.

E táblázatos kimutatás összeállítása sok utánjárást, lelkiismeretes kutatást igényelt bizonyára. Minden vallásfelekezet önálló, független lévén, a missiók ügyét saját hatáskörében, saját testülete által propagálja. Annak tehát, a ki egy minden tekintetben megbízható, alapos összehasonlítást akar tenni a különböző prot. vallásfelekezetek ily irányu munkálkodásáról: egyenként kell információk beszerzése végett megkeresni az egyes missiói testületek titkárait. Ilyen fáradságos munkát

végzett az Outlook fentemlített munkatársa is, kinek közleményéből az alábbi adatokat kivettem. Persze, nekem most már sokkal könnyebb munkám van, mint neki volt. Az összehasonlító táblázatban csak a 14, főbb amerikai prot. vallásfelekezet térítési munkássága van feltüntetve, a mi nem azt jelenti, hogy a protestantismus többi, bárha kisebb ágazatai e munkával szemben összetett kezekkel állanak, sőt ellenkezőleg: némelyik nagyon is kicsiny szekta aránylag intenzívebb tevékenységet mutat fel e téren, mint másik, a nagyobb, tehetősebb és gazdagabb. Kicsiny kovász is meg tudja erjeszteni a tésztát!

Fel van hát ölelve e kimutatásban minden jelentősebb, evangéliumi alapokon álló, felekezet s én előre is anticipálom az örvendetes tény, mely minden önérzetes kálvinista ember szívét megdobogtatja és büszkeséggel töltheti el, hogy nevezetesen a mi vallásfelekezetünk e rangsorozatban a hatodik helyet foglalja el. Ha igaz az a megjegyzés, mit a statisztikus mond, hogy minden ker. felekezet értékét és hivatottságát missioi munkálkodásának eredményéből és e célra hozott áldozatkésztségének nagyságából lehet megmérni és megállapítani: akkor a mi evangéliumi reformált anyaszentegyházunk valóban vezető szerepre van hivatva az Evangéliumi világosság terjesztése nagy munkájában.

De lássuk az adatokat körülményesebben: az 1854-ik évben az összes amerikai prot. vallásfelekezetek csupán 2 millió dollárt költöttek bel- és külföldi missioi célokra. Ez összeg a következő decennium folyamán alig emelkedett valamivel, minek okát a szerző a kiűtött polgárháboru által támasztott zavaros politikai viszonyokban, a gazdasági válságban és megpróbáltatásokban véli feltalálni. 1870—80-ban már nyolc millióra s 1880—90-iki tíz év folyamán 12 millióra emelkedik az az összeg, melyet az Unio prot. felekezetei a missiók céljaira áldoztak. Legszembeötlőbb azonban a haladás e téren, ha az 1886—1896-ig terjedő évek ide vonatkozó adatait vesszük beható vizsgálat alá.

Ezek szerint a:

presbyterianusok	9 millió	148,527	frtot,
congregationalisták	8	540,000	"
methodisták	6	825,000	"
prot. episcopalisták	6	180,430	"
baptisták	3	242,000	"
helvét hitvallástételt követők	2	700,000	"
cumberlandi presbyterianusok	2	120,000	"
délállami methodisták	1	221,180	"
délállami baptisták	1	117,630	"
unitus presbyterianusok		966,850	"
délállami presbyterianusok		940,780	"
gyarmati reformátusok külön		606,945	"
Krisztus követői		450,490	"
független baptisták		140,000	frtot

áldoztak e decennium folyamán bel- és külföldi missioi célokra.

Fejenként általánosságban véve legtöbb esik ez összegből a baptistákra, kik azonban legkönnyebben el is bírják a terhet. Duszgazdag egyházaikban hatalmas protektorok vannak. A Rockefellerek, Vanderbiltek kifogyhatatlanok egyházaik iránt való jótéteményekben.

A ref. egyház tagjaira fejenként 37 cent esik (mintegy 1 frtnyi összeg), mellyel missioi céljaira adózniok kell, természetesen önkéntesen. De ebbe az átlagos számításba bele vannak foglalva a gyermekek, még nem kereső ifjak, nők, ügyefogyottak, örültek, rabságban levők s a convertált indiánok, kiket a missiók céljaira ténylegesen adakozók sorozatába aligha lehet

joggal felvenni. Ha ezeket leszámítanók, azt találnók, hogy minden amerikai ref. egyháztagnak körülbelül évi 2 frtnyi összeggel járul a térítés munkájához. Nem a krisztusi szeretet közösségének átérzéséről tesz ez tanubizonyosságot? Bizony, méltó e rajzolt kép arra, hogy mellette mi magyar reformátusok is elgondolkozva időzzünk!

Chicago, Illinois.

Harsányi Sándor,
ev. ref. missioi lelkész.

Sokaknak tanulságára, mindnyájunknak nagy szomorúságára!

Lapunk legutóbbi számában szavunkat bizonyos szent képek forgalomba hozatala ellen felemelvén, futólag rámutattunk már arra az anarkhiára, mely az anglikán egyházat felforgatással fenyegeti, holott eredete első tekintetre merőben külső s az avatatlanok előtt lényegtelennek látszó — s mint nálunk mondanák — „az egy szükséges dolognak“ alárendelt adiaphorákon sarkallik. Most mielőtt ezt az anarkhiát kissé részletesebben ismertetnők, mindenekelőtt azt jegyezzük meg, hogy mi úgy a protestáns lelkiismereti szabadság, mint az angol nemzet vallásossága iránt teljes elismeréssel vagyunk és jól ismerjük emennek erejét, hatását világtörténeti missióját. Ez okon soha eszünkbe sem jutott idegenkedni attól, hogy e nagy nemzettől tanuljunk, sőt — ha a körülmények úgy kívánták — támogatását igénybe vegyük. De viszont tiszteletünk és elismerésünk, mellyel e népfajnak adózunk, soha sem ment addig, hogy mindent vakon helyeseljünk és elfogadjunk a mit a szigetországban láttunk, hallottunk és tapasztaltunk. Ez okból nem egyszer rámutattunk arra, hogy Angliában az egyházi téren grassáló szabadosság a protestantizmust számtalan részekre szakgatta; bebizonyítottuk azt is, hogy innen csapott át Németországba is az a sectariánus szellem, mely ellen a németek ma már alig tudnak védekezni s ezek után óva intettünk, figyelmeztettünk mindenkit, hogy az angol példának vakon ne hódoljunk, hanem lelkiismeretesen vessük azokat össze s mi hazai viszonyainkkal s csak azt fogadjuk el, a mi e tekintetben a bírálatot kiállja. E magatartásunkért egynemű, különben teljesen tiszteletreméltó férfiak elmondtak bennünket „makacs, konok, tehetetlenek“-nek (l. Dunántúli Prot. Lap f. évi 10. szám); mások (l. Prot. Szemle f. évi 3. sz.) elnevezték lapunkat „a legkonzervatívabb“-nak stb. És mi hallgattunk türelmesen. Most sem szólunk e címekre semmit, csak olvasóinkkal ismertetjük meg az anglikán egyházban napirenden levő mozgalmakat.

Azt mindenki tudja, hogy az anglikán egyház szerzetéseiben sok pápistás elem megmaradt. Az idők folyamán ez az elem nemcsak hogy nem fogyott, de szaporodott s legutóbb immár olyan akciókban nyilvánul, melynek a Magyar Állam (márc. 10.) jogosan adja ezt a címet: „A katholicismus győzelme Angliában“. „Pár napja. — írja a Pester Lloyd levelezője — hogy az angol egyházi unio, melyen Halifax lord elnökölt, a kit a pápa is személyesen kedvel, olyan határozatot mondott ki, melyeknek megvalósítása az angol nemzeti egyházat egészen a római egyház küszöbéig vinné s kiirtana az anglikán egyház életéből a reformáció utolsó maradványait. Ilyen pontok: az egyház teljes függetlenítése az állami hatalomtól; a reformáció előtti szokások behozatala úgy, hogy e szokások akkor is visszaállítandók, ha a reformáció óta nem is voltak alkalmazásban. Követelik a

„prayer book“ (= szertartáskönyv) katolikus szövegezését, a *gyónást* stb. s nem tekintik az anglikán egyházat a katolikus vallástól különböző vallásközségnek, hanem szerintők az angol állami egyház nem más, mint nemzeti angol formába öltöztetett katolikus egyház stb. A canterburi érsek pedig kijelentette, hogy tehetetlen azzal az alapsággal szemben, mely *önhatalmulag életbe léptette a katolikus szokásokat.*

„Ime, így halad a katolikus szellem — teszi ezekhez a Magyar Állam — a sziget-birodalomban s fog terjedni a kontinensen is, a hol a rövidlátó államhatalmak azt hitték, hogy ű-okba szoríthatják a lelkiismeret szabadságát.“

Ehez nem füzünk semmi kommentárt. Ki-ki vonja le ezekből a consequentiát. De annak bizonyítására, hogy ez a mozgalom milyen mérvet öltött immár, ide nyomatjuk le minden megjegyzés nélkül azokat, a miket az Egyetértés f. hó 21-iki számában egy rendkívül tanult világi férfiú, t. i. *Hoitsi Pál* ír a következőkben:

Anglia protestáns népét esztendőök óta vallási viszályok foglalkoztatják. Oly jelenség, mely közel kétszáz esztendő óta a szigetországban nem volt tapasztalható.

Tíz év előtt beszéltek már angol ismerőseim, hogy a „high church“, „a magas egyház“ hívei nemcsak lenézik, hanem valósággal ellenségeik gyanánk tekintik a „közegyház“-belieket. Gazdagon ékített, oltárral, szobrokkal és festményekkel diszelgő templomaik éles ellentétet képeznek a nép imaházaival, szertartásaik pedig, melyeknek a templomi zene képezi a főelemét, bensőbbé s mélyrehatóvá teszik az antagonizmust.

Most a ritualék visszaállítása érdekében indult meg a mozgalom. Be akarják hozni első sorban a fülbe gyónást s a katolika egyház több uzusát. Mivel pedig tudják, hogy a nép ennek a célnak nem lesz megnyerhető, a püspökökbe vetik bizodalumukat. Lord Halifax egy e célból összehívott londoni népgyűlés előtt azt fejtegette néhány nap előtt, hogy ily dolgokban a püspök van hivatva dönteni. Az a maga jogát és vallási tudását Istentől kapta közvetlenül, csakugy mint a katolikusok püspöke. Hívei neki alája vannak rendelve, s engedelmeséggel tartoznak. Ő ráparancsolhatja a hívőkre a fülbe gyónást, vagy ha tetszik a misét is.

És ezek a tanok ma erős visszhangot keltenek Angliában.

Az angol egyház nagyon különös átalakulásokon ment keresztül, mely megérdemli a figyelmet.

A protestantizmus első hívei, mikor a hatalom birtoka az ő kezökbe került, fenyegetve érezvén magokat Róma felől, megsemmisítettek mindent, a mi a katolika vallásra emlékeztetett. Ridegen és tisztán, minden külső fény nélkül hozták be Kálvin tanait, néha oly tulzó szigorral, mely meglepte volna magát a valiasalapítót is. Így például eltiltották a táncot, mert az testi gyönyör, bűnnek mondották a természeti tájakban való gyönyörködést, mert az eltereli a figyelmet Istentől, sőt még a karácsony esti Bethlehemjáró fiuk énekét is beszüntették, hogy a hívők teljesen az imádkozásba merülhessenek. Róma iránt való gyűlöletük pedig oly nagy vala, hogy a pápának szalmából való szobrát minden esztendőben nyilvános körmenet alkalmával elégették.

De a mint biztosítva tudták a vallást, s egész Angliában alig volt katolikus, a papi párt kezdett visszatérni a régi vallás hagyományaihoz. A XVII. század elején a püspökök hatalma megnövekedett, s nyíltan hirdették, hogy e hivatal köréhez bizonyos magas és szenteséges előjogok tartoznak, melyeknek eredete isteni és melyeket csakis egyik püspök adhat át kézzel átál a

másikra. Sőt mozgalmat indítottak meg a papi nőtlenség behozatalára, s a protestáns egyháznak egyik papja Ferrar apáca-klastromot alapított.

Az angol forradalom idején ismét a másik szélsőségbe csapott a közhangulat. A puritánok győzedelmeskedtek, a püspököket megfosztották előjogaiktól, s a protestáns egyszerűséghez tértek vissza. A biblia lett minden cselekedetnek zsinórmértéke, nem is az új, de az ó-testamentom tanításaival hoztak összhangba minden nyilvános és közügyet, a Birák vagy Királyok könyve értelmében büntették a bűnösöket, s a törvényhozásban Salamon volt a legfőbb tekintély.

Alig erősödött meg azonban a restauráció, üldözöbe vettek mindent, a mi a puritánokra emlékeztetett. A „davalterók“ egyik legelső ténye az volt, hogy behozták a felsőházba a püspököket, s kiterjesztették azok jogát az egyháziakban. Több mint négyezer papot üldöztek ki a parokhiákból, a kik nem akarták elismerni a püspöki jogot, megfosztván őket nemcsak az egyházi hatalomtól, hanem a mindennapi kenyértől is.

S míg az angol egyház püspökei, támogatva a király által, a legnagyobb türelmetlenséggel üldözték mindazokat, a kik az úrvacsora vagy a szent háromság tekintetében másként vélekedtek, — az alatt a skót egyház presbyterianus papjai semmivel sem voltak szelidebbek. A szegény Aikenhead Tamást — hogy ne említsek egyéb dolgokat — egy szorgalmas tizenyolc éves fiút, ki sokat olvasta a bibliát, s abban néhány ellenmondást vélt felfedezhetni, felakasztották, s holttestét megégették az akasztófa alatt csupán azért, mert három társa előtt azt merte hirdetni, hogy Mózes Egyiptomban tanulta a mágiát, s az apocalypsis csak egy jelképes könyv a bölcsék kövéről.

Az angol egyháznak a története legmeggyőzőbb bizonyosságot tesz a mellett, hogy mekkora veszedelem pap kezében a hatalom. Mindegy, hogy püspök-e vagy egyszerű parokhus.

S az is mindegy, hogy mily felekezethez tartozik. A katolikus vagy zsidó, a protestáns vagy mohamedán, a budhista vagy a tűzimádó ebben a tekintetben mind egyforma. Mert minden hatalom természeténél fogva terjeszkedni akar. A papi hatalom is ilyen. Csakhogy az a lelkekre veti magát, hogy elérhesse céljait.

De mindenesetre nagy figyelemre méltó jelenség, hogy az angol papság ma, az úgynevezett felvilágosodott századnak végén olyan újítások behozatalára vállalkozik, minő a fülbe gyónás.

Alkalmas théma ez, hogy elgondolkozzék felette az ember.

Megfejtani bajos lesz a szellemi életnek azt az átalakulását, mely lehetővé teszi az ily mozgalmakat. De nagyon könnyű konstatálni, hogy az egész Európában ebben az irányban ment végbe — néhány esztendő óta — az átalakulás. A bigotteria erősödött, a vallási türelmetlenség tért hódított, a külső szertartások ereje megnövekedett.

A liberális felfogás, fájdalom, vissza kezd szorúlni minden vonalon.

KÜLÖNFÉLÉK.

— *Apró hírek. Pályázat a kollégium dogmatikai tanszékére.* A Tóth Sámuel lemondása folytán főiskolánkban megüresedett dogmatikai tanszékre a kitűzött határidőig, e hó 20-áig összesen 10 pályázat

érkezett be a püspöki hivatalhoz. A pályázók a jelentkezés sorrendjében a következők: 1. Bilkei Pap István mórági (Tolnam.) 2. Jánosi Zoltán sámsoni, 3. Dombi Lajos gyulai, 4. Lic. Rác Kálmán balsai, 5. Eröss Lajos püspökladányi lelkészek, 6. Nagy Gyula debreceni fels. leányisk. vallásnár, 7. Soltész Elemér volt senior, jelenleg a párisi egyetem hallgatója, 8. Lencz Géza h.-tanár a debreceni főgymnasiumban, 9. dr. Bartók Jenő nyíregyházi és 10. Török Imre t.-roffi lelkészek. A választás, mint tudva van, a májusi egyházherületi gyűlés alkalmával történik a főiskolai tanári kar és igazgató tanács ajánlatai alapján. — **Lencs Géza**, a debreceni főgymn. egyik tehetséges segédtanára *licentiatus* nyert a bécsi ref. theol. akadémián. *Licentiatusi* dolgozatának címe: „Die Rechtfertigungslehre der Loci Melancthons nach ihrer Entwicklung dargestellt.“ A mű egy részletét most közli lapunk. Szerzőjének az új tudományos fokozathoz örömmel gratulálunk. — **Bosznay István és Bakos Tibor** főiskolánk tehetséges rajztanárai hangulatos, szép képeket küldtek fel Budapestre a tavaszi műtárlatra, mely ápr. 15-én nyílik meg. Bakos Tibor egy csinos életképpel vesz részt a kiállításon, melynek címe: Lakatosműhely; Bosznay István pedig, a ki már elismert művészi nevet vívott ki magának, három megragadó tájképpel jelen meg ezúttal a tárlaton, melyek bizonyára szakkörökben is méltó feltűnést fognak kelteni. Mind a három nagyerdei részletet ábrázol. Címei: Téli tájkép, Őszi alkony, Erdei út. A művész tanár néhány napig műtermében is kiállította a képeket, a mikor ismerőseinek s a műbarátoknak alkalmuk volt azokat megtekinteni s bennök gyönyörködni. — **A debreceni főiskola magyar irodalmi társulata** a főiskolai ének-kar közreműködésével 1899. március hó 21-én délután 5 órakor a főiskola dísztermében Kossuth-emlék-ünnepélyt rendezett.

— **Az egyházkerületi világi főjegyzőre** beérkezett szavazatok f. hó 23. délelőtt bontotta fel a Kiss Áron püspök és gróf Degenfeld József egyházkerületi főgondnok elnökle alatt összeült egyházkerületi bizottság, a mely Zsigmond Sándor, Görömbei Péter, Lengyel Imre, Kiss Albert és Sass Béla tagokból áll. A benyújtott 738 érvényes szavazatból **Ujfalussy Béla** kapott 696-ot, dr. Bacsoni Lajos 22-öt, dr. Bartha Béla 6-ot, Mezössy Béla 3-at, Földváry Sándor, Varga Sándor 2—2-öt, Izsaák Dezső, Luby Géza, Széll Farkas, Szinay Gyula, Konrád László, dr. ifj. Farkas Antal, gr. Vay Tihámér 1—1-et. A közbizalom ez osztatlan megnyilatkozása alkalmából örömmel üdvözljük lapunk jeles tollú munkatársát, egyházkerületünk köztisztviselő-környezete oszlopfőfiát, **Ujfalussy Bélát**, mert fáradhatlan buzgalma, kijegő-cödött kálvinista öntudata s meggyőződésének csak a közel múltban is fényesen bebizonyult erkölcsi bátorsága biztos zálogot nyújt nekünk afelől, hogy szereplése, új munkakörében is, csak hasznos és áldásos lehet anyaszentegyházunkra.

— **Egyházkerületi tanügyi bizottsági gyűlés** tartott Debrecenben f. hó 22-én a főiskolai tanári gyűlésteremben Kiss Áron püspök és gróf Degenfeld József egyh. ker. főgondnok urak elnökle alatt; jelen voltak: Simonffy Imre, a debreceni egyház főgondnoka, Zsigmond Sándor, Szabó János, Benesik István esperesek, Dóczi Imre középiskolai felügyelő, Kiss Albert lelkész; Csiky Lajos, Sinka Sándor, dr. Kérészy Zoltán, dr. Öreg János, Borsos Jenő tanári képviselők. Tárgyalás alá vétetett a bizottság új szervezésére vonatkozó 407/1898 egyh. ker. jkvben megjelent szabályzat, melyen a legfontosabb változtatás annyiban történt, hogy a csonka

gymnasiumok képviselője a főgymnasiumokéval teljesen egyenlően állapított meg. Tankönyv-változtatási, államsegélyezési ügyek tárgyalatván le, hosszabb megbeszélés tárgyát képezte H.-M.-Vásárhelyről az iskola-fentartó hatóság és a tanári kar között fölmerült azon ügy véleményezése, hogy a magánvizsgálati díjak a tanárkart, vagy az iskola-fentartási alapot illessék-e? — Az ügy visszavetett, az őszi egyh. ker. gyűléshez teendő jelentés bevarásának kimondásával, a h.-m.-vásárhelyi egyház-tanáchoz. Tudomásul vétetett a h.-nánási és karcagi gymnasiumok nyilvánossági jogának miniszteri elismerése, valamint a mármaros-szigeti főgymnasium ügyében beterjesztett többféle jelentés. Kevés módosítással meg erősítetteti javasoltatik a m.-túri gymnasium rendtartási szabályzata. A gymn. vallástani könyvekről szóló felügyelői jelentés kapcsában javasoltatik, hogy az egyh. történeti tankönyv megírásával Balogh Ferenc theol. tanár bizassék meg, S. Szabó József főgymn. tanár kéretvén föl, hogy a munka irányának a gymnasiumi tanulók igényeihez alkalmazásánál a szerző mellett a revisori tisztet teljesítse. A pót- és javító érettségi vizsgák helye ügyében maradjon az eddigi gyakorlat.

— **„Ki legyen az erdélyi református püspök?”** Ilyen című röpirat jelent meg és küldetett be hozzánk a napokban. Mielőtt szerző e kérdésre egyenes feleletet adna, az erdélyi kerület jelen állapotát a következő 4 pontban domborítja ki: „1. Tény az, hogy bizonyos külső körök bajainkért egyházkerületünk jelenlegi szervezetét okolják s ez és más okon szervezetünket kívülről támadják; 2. tény az, hogy anyagi ügyeink kezelésében a túlhajtott központosítás rendszere — legalább a mostani formájában — bejelentette csődjét és átalakításra vár; 3. míg egyházunk külső kinézésében megújultnak látszik, belső tartalma, a hitélet ereje és buzgósa nem nyilvánul abban a fokban, mely egyházunk jövő sorsára nézve az aggodalmakat alaptalanokká tehetné; 4. egyházi életünkben hiányzik az egészséges közszellem s az együvértartozás élénk érzete minden vonalon lanyhult.“ Ezeket a bajokat kell az új püspöknek legelőször segítenie. S e szempontokból kiindulva, adja meg a broschür írója (Irenikus) feleletét feltett kérdésére, hogy t. i. ki legyen az erdélyi református püspök? S ez a férfiú nem más, — szerinte — mint a jelenlegi kerületi főjegyző **dr. Bartók György szászvárosi lelkész**. Szép vonásokban ismerteti aztán Irenikus olvasóival e derék férfiú egyéniségét s úgy társadalmi, mint írói érdemeit. Mi, a kik abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy dr. Bartókot közelebből is ismerjük, jó lélekkel mondhatjuk, hogy a jellemrajz túlozva egyáltalában nincs.

— **A lelkészi fizetések kiegészítése.** A vallás-és közoktatásügyi tárca költségvetésének az országgyűlési szabadelvű párt értekezletén való tárgyalása alkalmával **Tisza Kálmán** azt a kérést intézte a miniszterhez, hogy ha csak egyáltalán lehetetlenségbe nem ütközik, minél előbb, ha lehet, még az idén hajtsa végre az 1898. XI. t.-c. alapján a nem katolikus felekezeti lelkészek illetményeinek 600 frtig való kiegészítését. **Wlassics** miniszter azt válaszolta, hogy a mint beérkeznek az összeírások s látni fogja a teljes szükségletet, a törvény végrehajtásában úgy szándékozik eljárni, hogy minél nagyobb összeggel, ha lehetséges lesz, hatszáz forintig kezdessék meg, még az idén a kiegészítés.

— **Meghívó.** Az ev. ref. tanítók országos egyesületének választmányi tagjait f. 1899. évi április hó 4-ik napjának d. e. 9 órájára Debrecenbe, ev. ref. tanítók Otthona (Consistoriális épület) termébe, tisztelettel

meghívom. *Tárgyak:* 1. A hivatalos lap ügyének végleges elintézése. 2. A nagy gyűléstől áttett tárgyak megvitatása, azok felől döntő határozat. 3. A ref. tanítók korpótlék ügye. 4. Uj tisztviselők választásának előkészítése és a választó nagy gyűlés helyének megjelölése. 5. Jelentés a pénztár állásáról, pénztárvizsgálat. 6. Sürgős indítványok, javaslatok. Mély tisztelettel: Krassón, 1899. március 15-én. *Sinka Lajos*, elnök. *Csurka István*, jegyző.

— **Kérelem az első „Reformatus Gyerme-
otthon” fölépítése érdekében.** A Nagypénteki Református Társaság ez év tavaszán megkezdí és Isten segedelmével be is végezi az első „Ref. Gyermeotthon” háza felépítését. E célra az ev. ref. egyháztanács engedelmével, most Nagypénteken az összes fővárosi reform. templomokban gyűjtést rendez. A Társaság az építendő otthonba menedéket nyújt, vallás, nyelv és illetőség különbség nélkül minden tanköteles korban levő gyermeknek, ki a segélyre reá szorul, tekintet nélkül arra, árva-e vagy nem s törvényes-e születése vagy sem. E nagy és szent cél buzgó támogatására kérjük föl mindazokat, kik Nagypénteken templomainkban közös imával dicsérendik mindnyájunk gondviselő Istenét, de kérjük azokat is, kik jelenhetnek meg e napon az istenitiszteleten; s a szent cél nevében kérünk mindenkit, hogy adakozása által enyhítse a nyomort s tegye lehetővé, hogy a szegények és árvák dicsérhessék az Isten kegyelmes voltát, Adományokat elfogad: Dr. Hegedűs Sándorné Ó Excellentiája VI. Hunyadi-tér 12. Dr. Kiss Áron elnök, I. Mészáros-utca 12. Takách László gondnok II. Donáti-utca 17. Budapesten, 1899. március hó 7-én. *A Nagypénteki Ref. Társaság Elnöksége.*

— **A M. Prot. Irodalmi Társaság hátralékos tagjaihoz nyilvános figyelmeztetést és kérést intézek.** A legutóbbi választmányi ülés elszomorodva vette tudomásul azt a valóban megdöbbentő tény, hogy a *tagdíjak hátraléka 7936 frt 75 kr-ra szaporodott.* Ez a tömérdek hátralék már is deficitbe sodorta, s ha gyökeres változás nem áll be, kiadványai valamelyikének megszüntetésére kényszeríti a társulatot. Így szenved a rossz fizető tagok miatt ez a nagyhivatású és áldásos tevékenységű irodalmi intézményünk. Pedig a Társaságra nézve életkérdés, hogy jogos követelése hiány nélkül befolyjon. Már az is érzékeny veszteség rá nézve, hogy jogos pénzt csak évek múlva, költséges figyelmeztetés után és jelentékeny kamatvesztéssel kapja meg. Ezért a Társaság legutóbbi választmányi ülése erélyes rendszabályok alkalmazására szánta el magát. *Hatósági és törvényes hatalomhoz fordul segélyért.* Mielőtt azonban ezt a végső lépést megtenné, sürgősen és nagyon szépen figyelmezteti és kéri az összes hátralékos tagokat, hogy az 1898. évi „Protestáns Szemle” 6-ik füzetében részletesen kimutatott hátralékokat a Társaság pénztárnokánál (*Bendl* Henrik pénztárnok, Budapest, Deáktér 4. sz.) saját érdekében minél előbb befizetni sziveskedjenek. A tagokra nézve becsületbeli dolog, mert önként vállalt köteletség kifolyása, a társulatra nézve életkérdés, mert szegényes anyagi viszonyai megkövetelik, hogy a hátralékok pénztárunkba befolyjanak. Budapest, 1899. március 6-án *Szóts Farkas*, a M. P. I. T. titkára.

— **F. Varga Lajosnak** lapunk kiváló képességű és jeles tollu munkatársának nem rég megjelent egyházi beszédei, melyeket már korábban megemlítettünk, de a melyeknek tüzetesebb ösmertetésére még vissza fogunk térni, szerzőnél (*Majtison Szatmármegye*) 3 koronáért bérmentve, míg még a készlet tart, mindig kaphatók.

— **Halálozások.** *Hódy István*, a debreceni ref. főgymnasium I. oszt. szép reményű növendéke, Hódy Béla egyházi levéltáros fia, f. hó 17-én meghalt. Temetése f. hó 19-én délután 3 órakor a főgymnasiumi tanári kar és tanulóifjúság őszinte részvételével, a főiskolai énekkar közreműködése mellett ment végbe. A megszorított szülők veszteségét pótolja ki a gondviselés megmaradt gyermekeikben. — *Jászay Endre* nyugalmozott ev. ref. tanító, folyó hó 21-én életének 38-ik, boldog házasságának 17-ik évében hosszas szenvedés után Vámospéresen elhunyt. Béke lengjen a tanügy korán elhunyt derék munkásának porai felett.

— **Reklamációkat** s a számok utánpótlása iránti megkereséseket legfeljebb 8—10 nap alatt tessék hozzánk juttatni, mert fölös példányokat nem igen nyomatunk, s aztán legnagyobb sajnálatunkra, nem felelhetnénk meg a megkeresésnek.

— **A hátralékok beküldését és az előfizetések megújítását ismételten kérjük.**

TARTALOM-JEGYZÉK: Tavasz hírnökei. Lévai Mihály. — A megigazulás tanának fejlődése Melanchthon Locijában. Lencz Géza. — Tanügy: Állam. Egyház. Iskola. Teendők. Csánki Benjámín. — Közéletünk: Lelkesi könyvtárak szervezése. — Egyházi szabályok a buji ev. ref. egyházban. Andrásy Kálmán. — Külföld: Mily összegeket áldoznak az amerikai prot. vallásfelekezetek bel- és külföldi missziókra? Harsányi Sándor. — Sokaknak tanulságára, mindnyájunknak nagy szomorúságára! — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos.**

Orgona és harmonium építészeti műterem Debreczen, Széchenyi-utca 34. sz.

Van szerencsém a m. t. egyházi előjáróságoknak, kántor-organista uraknak, az adományozó és muzsikális közönség becses figyelmébe ajánlani

Orgona, harmonium és építészeti műtermemet

a hol mindennemű templomi vagy hangverseny orgonákat és harmoniumokat a **legjutányosabb árban, a legújabb rendszer szerint készítek.**

Továbbá **régi orgonák kitisztítása-, javítása- és hangolására** is vállalkozom.

Orgonáknak évi gondozása csekély díjazás mellett vállaltatik.

A nagyérdemű közönség szives pártfogását kérve, becses figyelmébe ajánlva magamat

Kerékgyártó István,
műorgona-építő.